

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/218619,Wojciech-Kujawa-Smierc-Mordechaja-Anielewicza.html>
26.02.2026, 20:23

Wojciech Kujawa: Śmierć Mordechaja Anielewicza

8 maja 1943 r. Niemcy odkryli bunkier przy ul. Miłej 18, w którym schroniło się kilkaset osób cywilnych oraz członków ŻOB, w tym Mordechaj Anielewicz. Przebywający w środku powstańcy nie zamierzali oddać się w ręce wroga. Niemcy wpuścili do środka gaz. Około 100 powstańców udusiło się dymem lub popełniło samobójstwo.

[Powstanie w getcie warszawskim](#) [Zbrodnie niemieckie](#)

08.05

Mordechaj Anielewicz urodził się w 1919 r. w Wyszkanie. Dzieciństwo spędził na warszawskim Powiślu. W latach trzydziestych należał do lewicowej organizacji Betar oraz lewicowo-syjonistycznej Haszomer Hacair. Po wybuchu II wojny światowej został zatrzymany przez Sowietów na granicy z Rumunią. Kilka miesięcy spędził w Wilnie, a w 1940 r. powrócił do Warszawy, gdzie włączył się w działalność ruchu oporu, m.in. współredagował „Neged ha-Zerem” („Pod prąd”) i współtworzył żydowskie kółka samokształceniowe.

Opór

Wiosną 1942 r. zaczął organizować żydowski Blok Antyfaszystowski w gettach w Generalnym Gubernatorstwie i na Śląsku. Dzięki kontaktom z polskim harcerstwem wiosną i latem podróżował do innych gett w Polsce, w których szkolił i pomagał organizować lokalne grupy samoobrony.

W listopadzie 1942 r. został komendantem Żydowskiej Organizacji Bojowej. W styczniu następnego roku, podczas kolejnej niemieckiej akcji deportacyjnej z getta warszawskiego do obozu zagłady, kierował zbrojną samoobroną, która doprowadziła do przerwania wywózek.

19 kwietnia 1943 r. niemieckie oddziały wkroczyły do getta, by je ostatecznie zlikwidować. Kilkuset członków Żydowskiej Organizacji Bojowej, którym przewodził Mordechaj Anielewicz, i Żydowskiego Związku Wojskowego stanęło do nierównej walki z wrogiem. Powstańcy zdawali sobie sprawę, że nie mają szans na zwycięstwo, chcieli jednak umrzeć godnie, z bronią w ręku, a jednocześnie zadać wrogowi jak najwięcej strat. Regularne walki trwały zaledwie kilka dni, potem miały one charakter coraz bardziej szarpany.

Bunkier przy Miłej 18

8 maja Niemcy odkryli bunkier przy ul. Miłej 18, w którym schroniło się kilkaset osób cywilnych oraz członków ŻOB, w tym Mordechaj Anielewicz. Jak wspominał dowodzący akcją likwidacyjną *Gruppenführer* SS Jürgen Stroop:

„Było to dość rozległe i dobrze ufortyfikowane podziemne schronienie. Posiadało kilka wejść i połączeń z siecią kanalizacyjną oraz labiryntem podziemnych zbudowanych przez Żydów tuneli komunikacyjnych. Walki o ten bunkier były i długie, i ciężkie”.

Niemcy zablokowali niemal wszystkie wyjścia z bunkra i obwieścili, że kto opuści go dobrowolnie, zachowa życie. W odpowiedzi schron opuściła ludność cywilna.

Przebywający w środku powstańcy nie zamierzali oddać się w ręce wroga. Widząc, iż bojownicy

nie zamierzają skapitulować, Niemcy wpuścili do środka gaz. Około 100 powstańców udusiło się dymem lub popełniło samobójstwo. Wśród niech byli Mordechaj Anielewicz i jego dziewczyna Mira Fuchrer.

Marek Edelman w zeznaniach złożonych podczas procesu Stroopa mówił:

„A jak wyglądała komenda żydowska. Organizacja mieściła się na Miłej 18. Przez długi okres czasu Niemcy nie mogli wykryć bunkra. To była piwnica połączona korytarzami, miała kilka wyjść. Kilka dni trwały prace przygotowawcze, o których wiedzieliśmy, do zdobycia tego bunkra, do zlikwidowania ostatecznego większej bazy oporu w getcie [...]. Niemcy przyprowadzili trochę dzieci, które miały szukać drogi, za plecami dzieci chcieli wejść, ale to się nie udało. Wpuszczono gaz. Schron był duży, część uratowała się wychodząc, niektórzy zmarli nie z powodu, że byli zabici bezpośrednio, byli zatruci i później zmarli, reszta została częściowo zatruta, a część ludzi w dalszych pomieszczeniach popełniła samobójstwo”.

Po latach Edelman bardziej szczegółowo opisał śmierć powstańców w bunkrze:

„Z tego, co wiadomo, Anielewicz zastrzelił najpierw Mirę potem siebie [...]. Jurek Wilner krzyknął »Zginmy razem!«. Lutek Rotblat zastrzelił swoją matkę i siostrę, potem już wszyscy zaczęli strzelać. Kiedy po kilkunastu godzinach doszliśmy tam na miejsce, znaleźliśmy kilku żywych, osiemdziesięciu popełniło samobójstwo”.

Informacje na temat likwidacji bunkra przy ul. Miłej zawarł też Stroop w meldunku z 8 maja 1943 r.

[Czytaj artykuł Wojciecha Kujawy *Śmierć Mordechaja Anielewicza* na portalu *przystanekhistoria.pl*](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Powstanie w getcie warszawskim, Zbrodnie niemieckie

Artykuł

Obelisk u podnóża Kopca Powstańców Warszawskiego Getta (Kopca Anielewicza), 13 III 2023 r. (fot. Wojciech Kujawa)